

Tyrania expertov

Łukasz Warzecha

30. decembra 2021 ✚ *Spoločnosť*

Zdroj: US National Archives & DVIDS – Get. Archive

„Nediskutujte s vedou!“ – je jedna z najčastejšie opakovaných fráz posledných rokov. „Veda“ má ospravedlniť rozhodnutia rozhodovacích orgánov, prijaté stratégie a presadzované riešenia – často proti vôli občanov. Nesúhlasíš s nimi? Si zadbenný hlupák, antivedecký spiatočník.

Takže „veda“ nám hovorí, že musíme okamžite zmeniť svoj životný štýl, radikálne sa uskromniť, prestať jazdiť v benzínových autách a prestať jesť mäso, inak naša planéta zahynie mučivou smrťou a my spolu s ňou. Má vysvetliť, prečo neočkovaným proti covidu treba odobrať občianske práva, prečo musíme akceptovať nekonečný proces po sebe idúcich dávok vakcíny a skutočnosť, že pas a vakcíny s nami zostanú už navždy. Má vysvetliť, prečo by sme mali prebudovať naše mestá tak, aby sa začali podobáť vidieku, s ulicami s maximálne dvoma jazdnými pruhmi. A tak ďalej a tak ďalej.

Pliaga „expertózy“

Takto funguje „expertóza“ – jedna z najväčších chorôb, ktoré postihujú Západ v prvej polovici 21. storočia. Čo je *expertóza*? Je to choroba – paradoxne – poverčivej viery vo „vedu“ a odborníkov, ktorá má byť základom pre v podstate čisto ideologické šírenie určitých názorov.

Prečo sa slovo „veda“ v tomto kontexte môže písať len v úvodzovkách? Nuž, nič také ako „vedecké stanovisko“ neexistuje a neexistuje ani nič také ako jedna „veda“. Veda totiž nie je nejaká jednotná, veľká entita, ktorá by vyjadrovala jednotný názor na každú otázku.

Veda, to sú v skutočnosti milióny vedcov, ktorí vykonávajú vlastný výskum, vyvodzujú vlastné závery a majú vlastné názory, pohľady, sympatie a antipatie, ktorú môžu byť aj čisto politické. Štúdie môžu vychádzať z odlišných predpokladov, môžu dospieť k podobným, ale napriek tomu nie totožným výsledkom, a ich zistenia môžu byť nakoniec vyvrátené inými vedcami, ktorí kedysi boli na okraji a predstavovali disidentský hlas prevalcovaný väčšinou. Preto je viera v tzv. vedecký konsenzus, ktorá je dnes taká módna, v podstate antivedecká. Vo vede sa pravda nezisťuje hlasovaním.

Názory výskumníkov, ktoré treba jasne odlíšiť od výsledkov výskumu, sa môžu dokonca radikálne odlišovať. A toho sme svedkami pri pandémiách. Veľa závisí od toho, či sa daný odborník na ne pozerá iba cez prizmu svojho úzkeho odboru, alebo je schopný zohľadniť aj iné aspekty situácie. Druhý prípad je však oveľa menej častý.

Anthony Fauci, americký guru sanitárnej politiky, sa svojho času vyjadril, že každý, kto s ním nesúhlasí, v podstate popiera vedu. Problémom je, že doktor Fauci nemá právo hovoriť o sebe ako Ľudovít XIV.: „Veda som ja“. Jeho radikálne názory v oblasti sanitárnej politiky sa stretávajú s názormi opačnej strany, napríklad s názormi profesora François Ballouxa, riaditeľa Ústavu genetiky na University College London, ktorý sa na Twitteri označuje za „militantného korona-centristu“ a má ďaleko od nekritického prijímania extrémnej sanitárnej politiky. Napríklad profesor *Gunter Kampf* z Lekárskej univerzity v Greifswalde sa dôrazne postavil proti stigmatizácii neočkovaných. Prečo by mal mať názor profesora Kampfa menšiu hodnotu než názor Dr. Fauciho?

Zdroj: picryl.com

Nebezpečenstvo stavania na piedestál

Ako je známe, u nás sa názory teoretikov a lekárov stierajú. A nezáleží na tom, že niektorí majú oficiálny glejt a iní pôsobia skôr ako disidenti.

Skutočnosť, že niekto, kto je v konflikte záujmov, sedí v lekárskom poradnom orgáne predsedu vlády, nemá žiadny vplyv na váhu jeho názorov, ak ich porovnáme s názormi iného lekára, ktorý cituje konkrétne štúdie a vychádza z vlastných skúseností.

Závery sa môžu výrazne líšiť aj na úrovni konkrétnych odporúčaní alebo metód na dosiahnutie cieľov. Tak je to aj v prípade klimatických zmien, kde dochádza k ďalšej manipulácii: politici a aktivisti tvrdia, že „veda nám hovorí, že musíme urobiť to a to“, pričom „veda“ nielenže nemá jednotný postoj, ale ani nepredpisuje, pretože to je úlohou politikov. Robia to aj médiá.

Toto je druhá veľká manipulácia, na ktorej je založená „expertóza“ – vytvorenie mylnej predstavy, že odborné názory automaticky poskytujú odporúčania, ako by sme mali konať. Ľudia, ktorí chcú za každú cenu presadiť svoje názory, sa spoliehajú na túto nepravdu. Odborníci nám v skutočnosti môžu poskytnúť iba údaje a zdôvodnenia pre prijatie toho či onoho rozhodnutia, pričom uvádzajú dôsledky toho či onoho postupu. Výber kurzu je však už vecou politického rozhodnutia v tom zmysle, v akom Aristoteles používal pojem politika.

Veźmime si príklad mestskej politiky. Tí, ktorí chcú z mesta spraviť dedinu, nám budú tvrdiť, že je to jediný možný spôsob, pretože „to hovoria odborníci“. Odborníci nám však nemôžu povedať, čo je „správne“ a čo ľudia chcú. Prečo by sme sa napríklad mali domnievať, že jedinou možnou cestou je dostať autá z miest? Áno, niektorým sa to bude páčiť, ale iným nie. Mnohí ľudia si cenia možnosť dostať sa tam vlastným autom a sú ochotní kvôli tomu znášať negatíva v podobe dopravných zápch a emisií. Ktoré riešenie sa nakoniec vyberie, je vecou politiky, nie „odborných znalostí“.

Zdroj: picryl.com

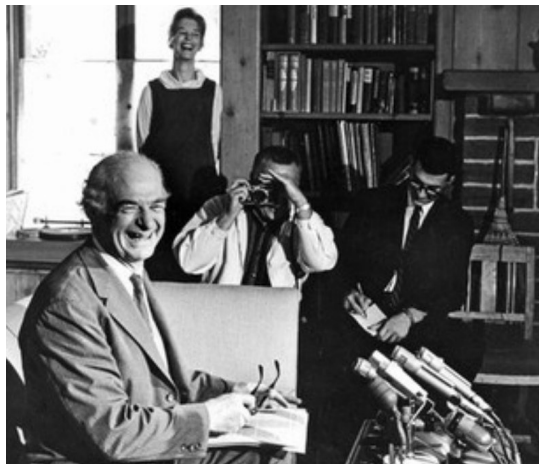
Americký ekonóm William Easterly v knihe *Tyrania expertov* opisuje, ako v roku 1974 získali Nobelovu cenu za ekonómiu dvaja ekonómovia s veľmi odlišnými názormi na to, akou cestou by sa mali národy uberať k prosperite. Boli to Rakúšan, ktorý dlhé roky žil najmä vo Veľkej Británii, kam emigroval po anšluse Rakúska, Friedrich von Hayek, zástanca slobody, a Švéd Gunnar Myrdal s výrazne etatistickými názormi. Hayek zastával názor, že kľúčom k prosperite je ponechať ľuďom slobodu rozhodovania. Myrdal, naopak, koketoval s myšlienkou štátneho donucovania, pretože bol toho názoru, že je nevyhnutné na vybudovanie národnej prosperity.

Ako píše Easterly: „Ak sa národný cieľ rozvoja nedá zosúladiť s cieľmi, ktoré si zvolili jednotlivci, potom je potrebné si vybrať. Bolo jasné, že Myrdal a Hayek sa rozhodnú opačne. Pre Hayeka (...) bolo neprijateľné, aby jednotlivec bol len prostriedkom na dosiahnutie cieľov vyššej entity nazývanej (...) národ“. (...) Rozdiel medzi Myrdalom a Hayekom spočíval v tom, že Myrdal si myslel, že takáto široká moc národného štátu a jeho nacionalistického vodcu je dobrá vec. Rozvoj podľa Myrdalových myšlienok môže nastať len prostredníctvom presadzovania takýchto národných rozvojových cieľov vodcami, ktorí v prípade potreby použijú donucovacie prostriedky voči jednotlivcom.“

Tu vidíme nebezpečenstvo stavania odborníkov na piedestál. Myrdal si uvedomoval, že má vedomosti o tom, čo vedie – podľa jeho názoru – k dobrým výsledkom, ale bol si istý, že na dosiahnutie týchto výsledkov treba ľudí donútiť správať sa určitým spôsobom. Čiže vziať im slobodu. To je podstata každého totalitného systému.

Dnes sme svedkami niečoho veľmi podobného, a to tak v boji proti pandémiám, ako aj v boji proti klimatickým zmenám: niektorí odborníci – nie všetci, pretože názory a pohľady sa líšia, ako už bolo povedané – boli uznaní ako autorita, ktorá nás môže viesť po tejto ceste, a nielen oznamovať údaje alebo analytické výsledky. Predáva sa to ako akási „objektívna pravda“, hoci je to iba názor niektorých ľudí, často založený na ich politických názoroch.

Nesúhlasné a kritické názory občanov, komentátorov a niektorých politikov sú umlčované pod zámienkou, že nepochádzajú od odborníkov. Toto je ďalší nebezpečný mýtus: tvrdenie, že k danej problematike sa môžu vyjadrovať iba odborníci. Áno, na pochopenie zložitejších mechanizmov sú potrebné odborné znalosti. Zvyčajne to však nie je nevyhnutné na to, aby sme videli širší obraz, pochopili dôsledky daného konania a videli ich viacrozmernosť. V týchto záležitostiach môže dokonca prekážať typické odborné zameranie na vlastnú oblasť podľa zásady, že ak má človek v ruke kladivo, každý problém považuje za klinec.

Zdroj: flickr.com

Pozrime sa na lekárov, ktorí od začiatku epidémie vystupovali v médiách a boli mimoriadne obľúbení. Títo hovoria, akoby celá krajina bola jedna veľká nemocnica. Nie sú schopní pochopiť alebo vidieť všetky účinky metód, ktoré odporúčajú a ktoré siahajú ďaleko za hranice medicíny. Nerozumejú dopadom na vzdelávanie, duševný stav ľudí, ekonomiku a určite nerozumejú ich významu pre metapolitickú sféru, ktorá zahŕňa veci ako sloboda voľby.

Inflácia dôvery

Najhorším možným riešením by bolo prenechať riadenie celej štátnej politiky v takejto situácii práve „odborníkom“, pod ktorými sa všeobecne chápu lekári. Naša krajina by sa potom zmenila na jednu veľkú nemocnicu. Áno, mohlo by to znamenať menej infekcií a menej úmrtí, ale za cenu obrovských nákladov v iných oblastiach. Tieto náklady by však lekárske odborníci už nebrali do úvahy.

Dnes je veľmi módne písať, že obrovským problémom je „nedostatok dôvery vo vedu“. Je to absolútny nezmysel. Problémom nie je nedôvera k nejakej imaginárnej „vede“, ale skutočnosť, že politici a aktivisti ľuďom vnucujú svoju ideologickú agendu, ktorú podporujú odbornými názormi (čiže názormi, nie výsledkami výskumu). To zvyšuje nedôveru voči vedcom a podporuje infláciu dôvery v nich. Ľudia totiž nie sú hlúpi a vedia, alebo aspoň cítia, že *expertóza* je v skutočnosti nástrojom nátlaku a formou odoberania slobody ich rozhodovania. Ak to neakceptujú, hrozí im, že budú označovaní za „spiatočníkov“. Alebo budú zašliapnutí.

© **Všetky práva vyhradené. Článok bol prebraný z týždenníka *DoRzeczy*.**

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/tyrania-expertov/>